

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Kapelleriestraat 34-36 (Staden, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2019G97
Oktober - November 2019

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteur: Floortje Heirman

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog: Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2019

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	16
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	16
1.4.1.1	Landschappelijke situering	17
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	20
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	22
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	23
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	25
1.4.2.1	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	25
1.4.2.2	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	26
1.4.2.3	Overzicht van de gekende archeologische waarden	31
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	35
1.5	Synthese	39
2	Bibliografie.....	41

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).	13
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).	14
Figuur 5: Verkavelingsplan (bron: opdrachtgever).....	15
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	17
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de profiellijnen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 9: Hoogteverloop, NW-ZO en ZW-NO (Bron: Geopunt).	19
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	20
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische kaart (Bron: Geopunt). ...	21
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische kaart (Bron: Geopunt). ...	22
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (Bron: Geopunt).	23
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (Bron: Geopunt).	24
Figuur 15: Projectgebied en omgeving weergegeven op de Ferrariskaart, 1777 (Bron: Geopunt).	27
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1777 (Bron: Geopunt).	27
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, 1840 (Bron: Geopunt). 28	
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).	28
Figuur 19: Projectgebied en omgeviweergegeven op de topografische kaart Vandermaelen, 1846-1854 (Bron: Geopunt).	29
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart Vandermaelen, 1846-1854 (Bron: Geopunt).	29
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart van september 1918 (Bron: Memory Map - 10-Armee-Belge-12-Houthulst-0918).	30

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de gekende archeologische waarden (Bron: Geopunt).....	31
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	35
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1999 (Bron: Geopunt).....	36
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	36
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....	37
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt).....	37
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).....	38

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....7

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....16

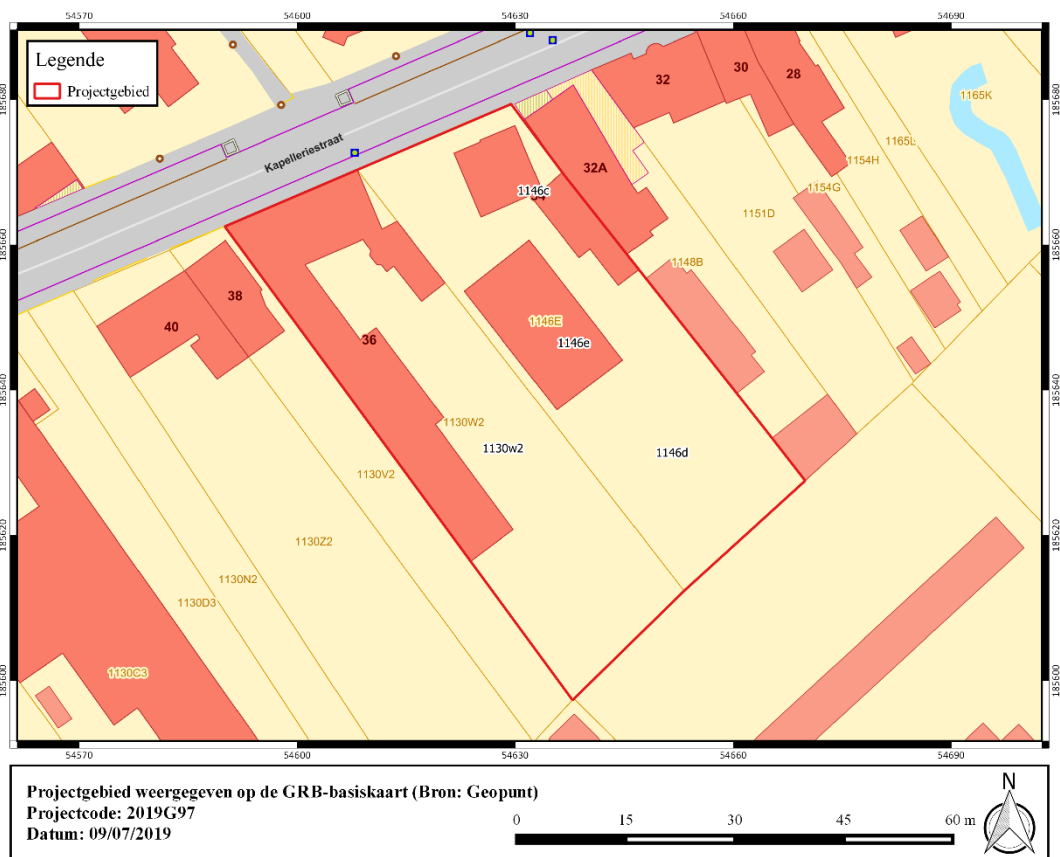
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

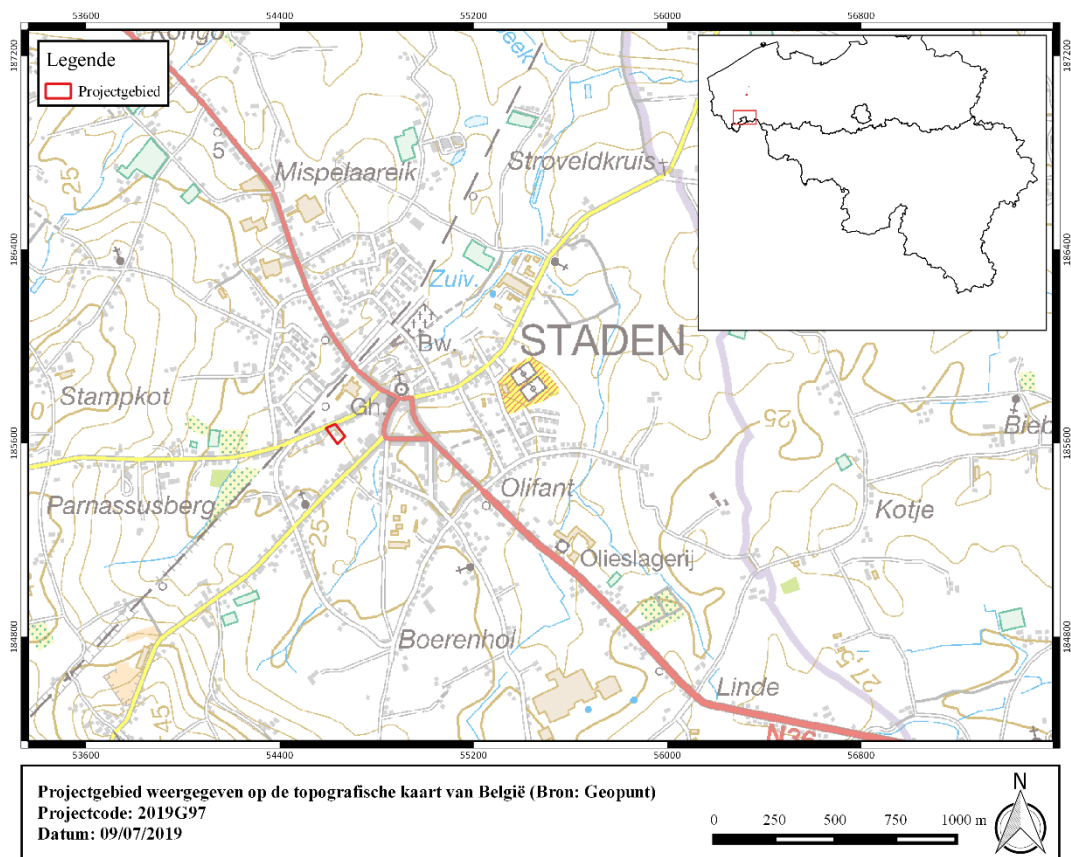
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Staden
	Deelgemeente	/
	Postcode	8840
	Adres	Kapelleriestraat 34-36 8840 Staden
	Toponiem	Kapelleriestraat 34-36
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 54590 Y _{min} = 185597 X _{max} = 54669 Y _{max} = 185679
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Staden, Afdeling 1, Sectie A, nr's: 1146c, 1146d, 1146e, 1130w Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Floortje Heirman (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan deels in een zone bestemd als woongebied deels in een zone bestemd als woonuitbreidingsgebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 3114 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden. Binnen de contouren van het plangebied zijn meerdere gebouwen aanwezig die gesloopt dienen te worden.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Kapelleriestraat 34-36 Staden werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Ferrariskaart, 1771-1777
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp, 1842-1879
- Topografische kaart Vandermaelen, 1846-1854
- Loopgravenkaart

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

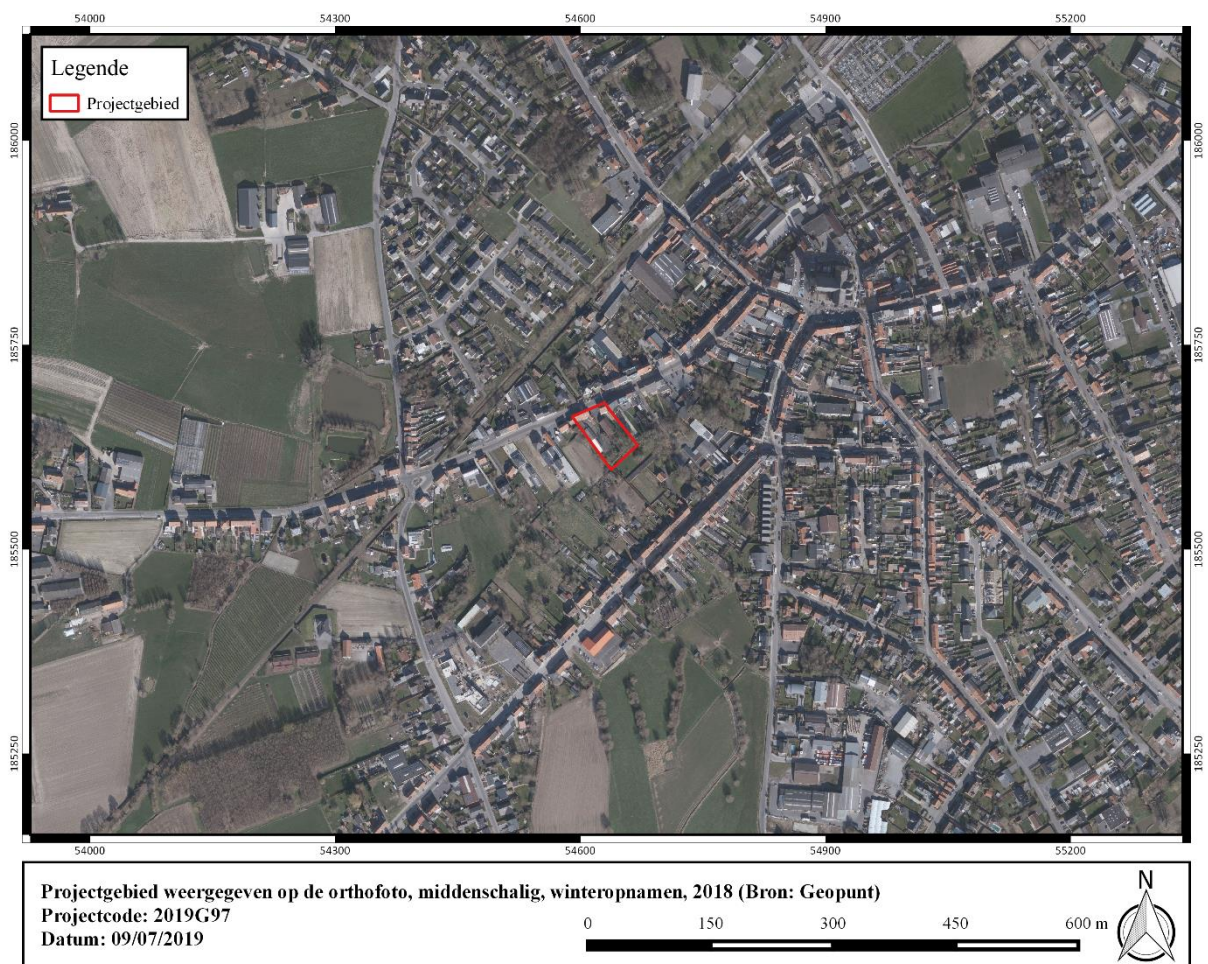

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in Staden, in de provincie West-Vlaanderen. Staden grenst in het noorden aan Amersvelde en Kortemak, in het oosten aan Roeselare, in het zuiden aan Moorslede en in het westen aan Houthulst, Madonna en Langemark-Poelkapelle. De gemeente wordt doorsneden door de verbindingswegen Brugge-Ieper en Roeselare-Diksmuide.

Het plangebied is gelegen in de Kapelleriestraat, ter hoogte van huisnummers 34 en 36, op zo'n 300 m ten zuidwesten van de huidige dorpskern (kerk) van Staden. Het projectgebied beslaat een oppervlakte van ca. 3114 m² en omvat percelen 1146c, 1146d, 1146e en 1130w2 van afdeling 1, sectie A. De noordwestelijke grens sluit aan bij de Kapelleriestraat; de noordoostelijke grens wordt bepaald door perceel 1148b; de zuidoostelijke grens wordt uitgemaakt door perceel 1145d; en de zuidwestelijke grens door perceel 1130v2. Zo'n 160 m ten noorden, oosten en westen stroom de Zarrenbeek.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 3114 m².

Op heden is ca. 978 m² bebouwd. De bebouwing situeert zich in het noordelijk en centrale gedeelte van het plangebied. Ca. 800 m² is verhard. Het zuidelijk gedeelte is ingenomen als tuinzone. Doorheen het plangebied loopt 't Strontwegeltje dat de Kapelleriestraat met de Ieperstraat verbindt.

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling van 9 loten met bijhorende infrastructuur in de vorm van wegenis, parkeergelegenheid en nutsleidingen. Het lijkt geen twijfel dat de geplande werken en het hiermee gepaard gaande werfverkeer en werfinrichting, het potentieel archeologisch niveau over het volledige plangebied bedreigen. Daarom wordt binnen deze archeologienota uitgegaan van een integrale versterking van het terrein.

Figuur 5: Verkavelingsplan (bron: opdrachtgever).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

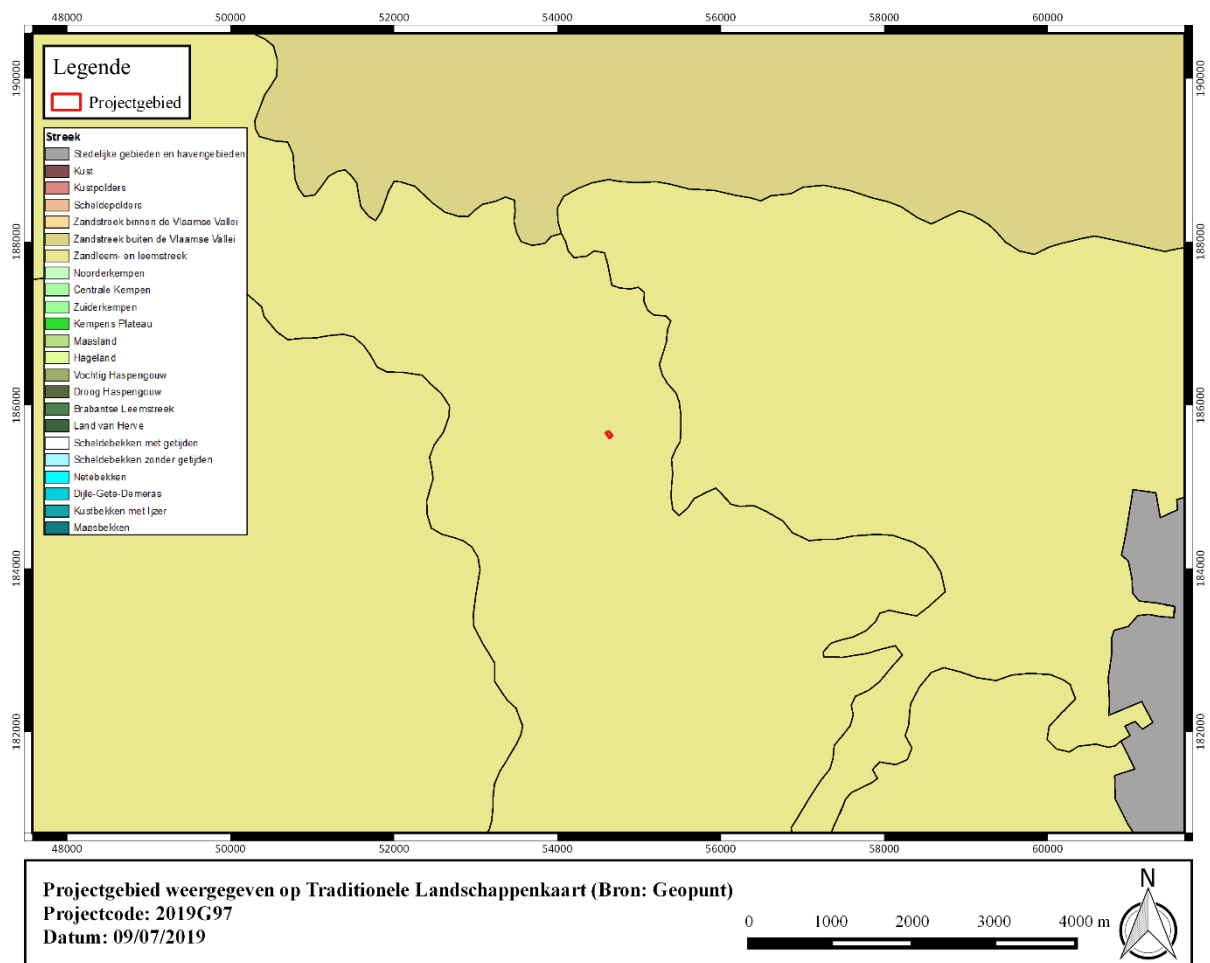
Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Zandleem- leemstreek
Tertiair	Lid van Egem (Fm. Tielt) Lid van Kortemark (Fm. Tielt)
Quartair	Type 1: eolische afzetting / hellingsafzettingen
Bodemtypes	OB
Potentiële bodemerosie	Geen informatie
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	21,9 - 22,7 m TAW
Hydrografie	IJzerbekken (deelbekken: Handzamevallei) Waterlopen: Zarrenbeek

1.4.1.1 Landschappelijke situering

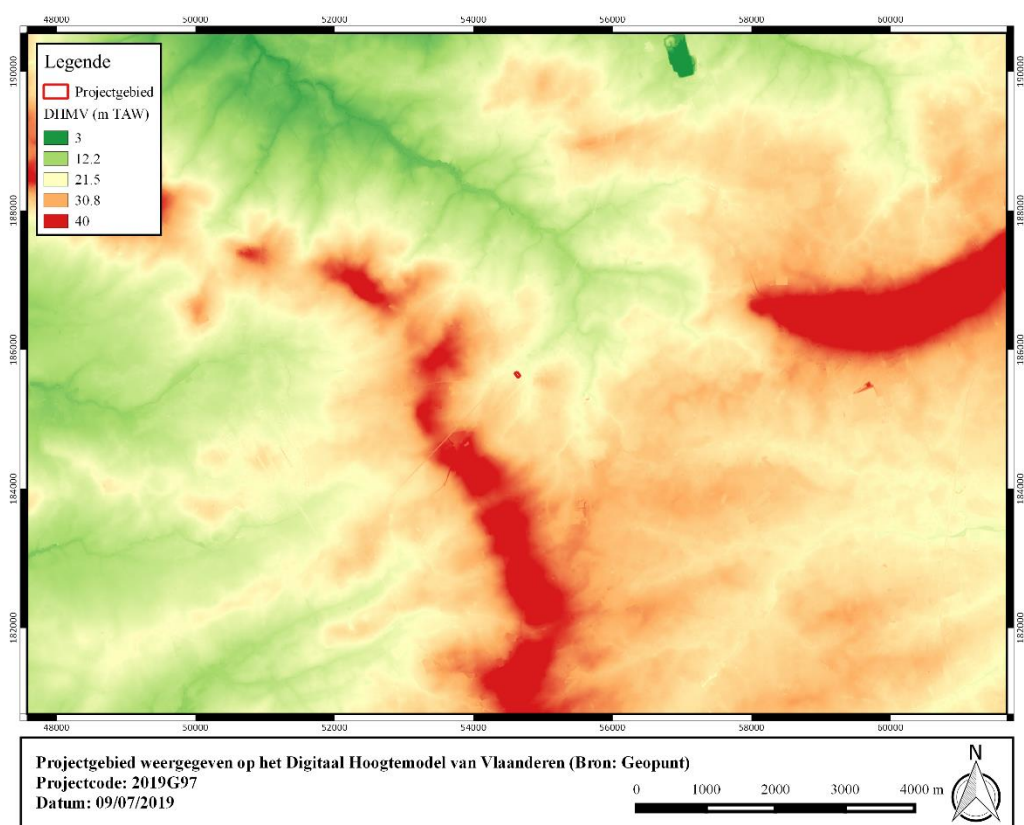
Landschappelijk gezien situeert het plangebied zich in zandlemig Vlaanderen. Staden kenmerkt zich door een golvend landschap met heuvels Stadenberg, Parnassusberg, Stampkot en Keiaard die de gemeente van het noordwesten naar het zuidwesten doorsnijden. Al deze heuvels behoren tot de zogenaamde Rug van Westrozebeke. De Stadenberg behaalt toppen van 45 m. De gemeente kent een vrij vruchtbare grond, gedraineerd door de Stadenbergbeek, de Stadendreef- of Stadenkasteelbeek, de 's Graveneek- en de Luikebeek. Binnen het onderzoeksterrein schommelen de TAW waarden tussen 21,9 en 22,7 m TAW.

Hydrografisch gezien is het projectgebied gelegen in het IJzerbekken met deelbekken Handzamevallei. Ten oosten stroomt de Zarrenbeek waarvan de uitloper zich rondom het plangebied bevindt.

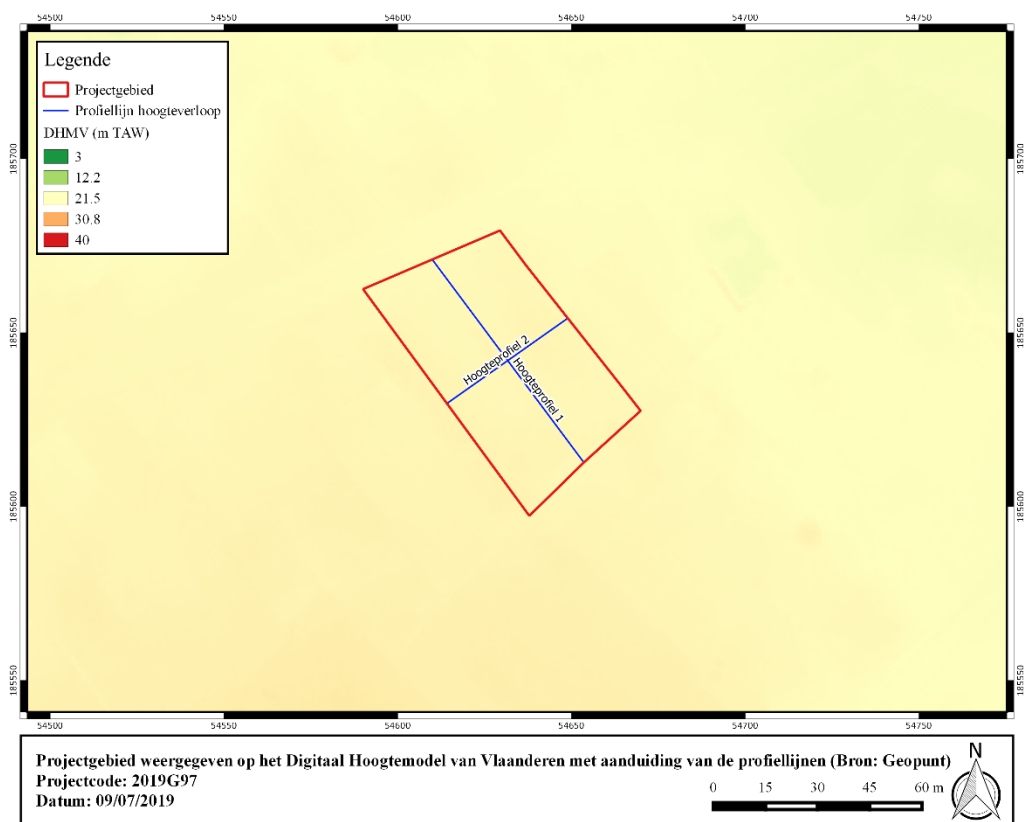

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

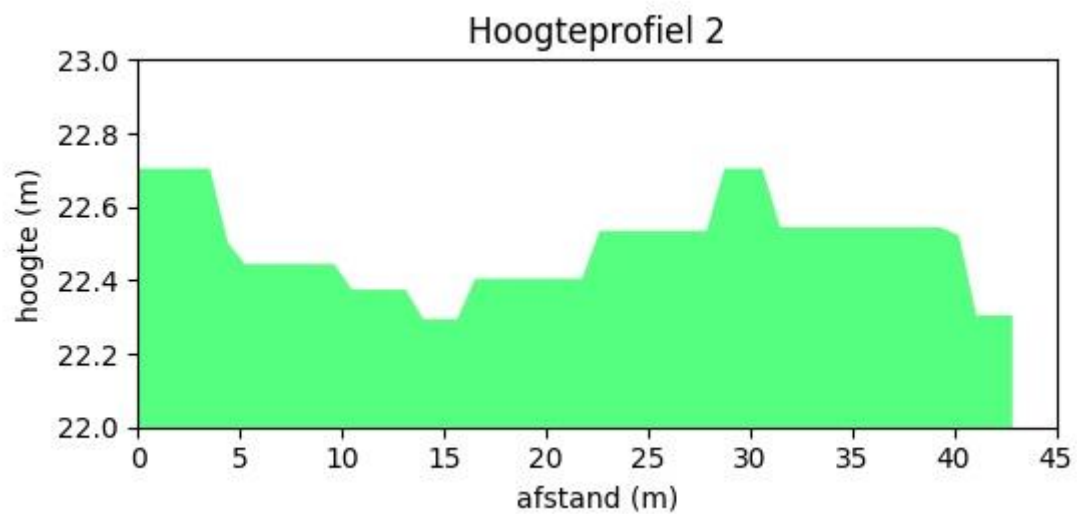
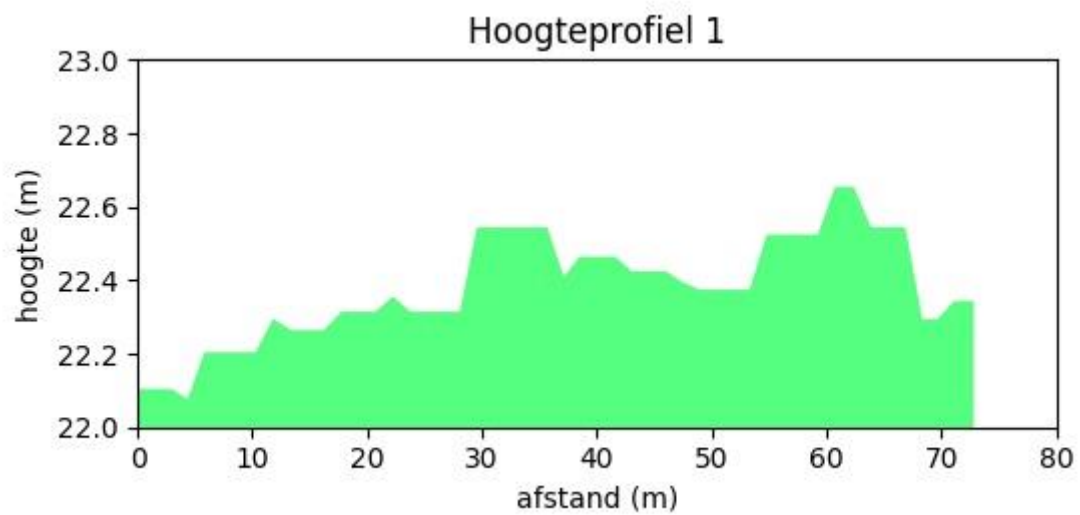

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

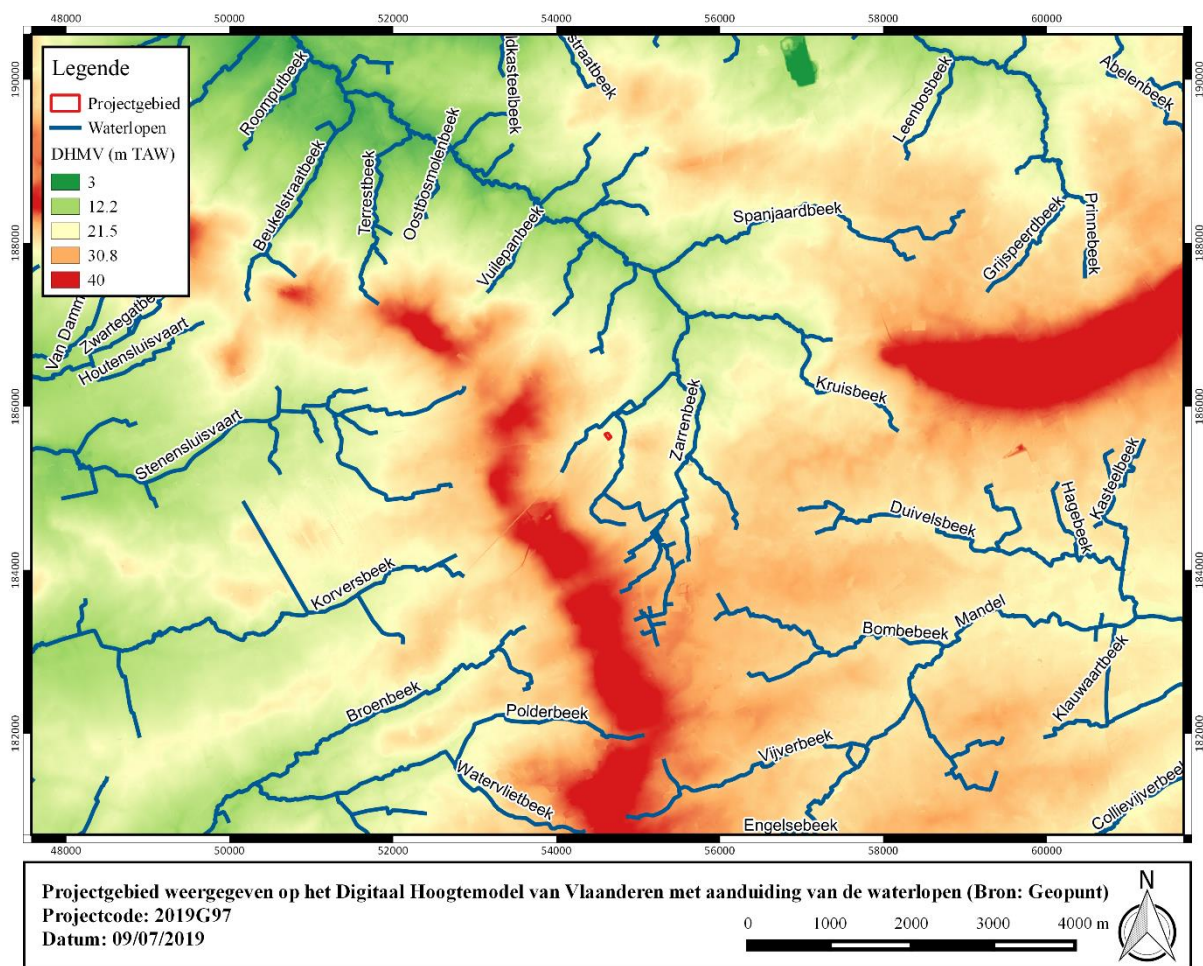

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de profiellijnen (Bron: Geopunt).

Figuur 9: Hoogteverloop, NW-ZO en ZW-NO (Bron: Geopunt).

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

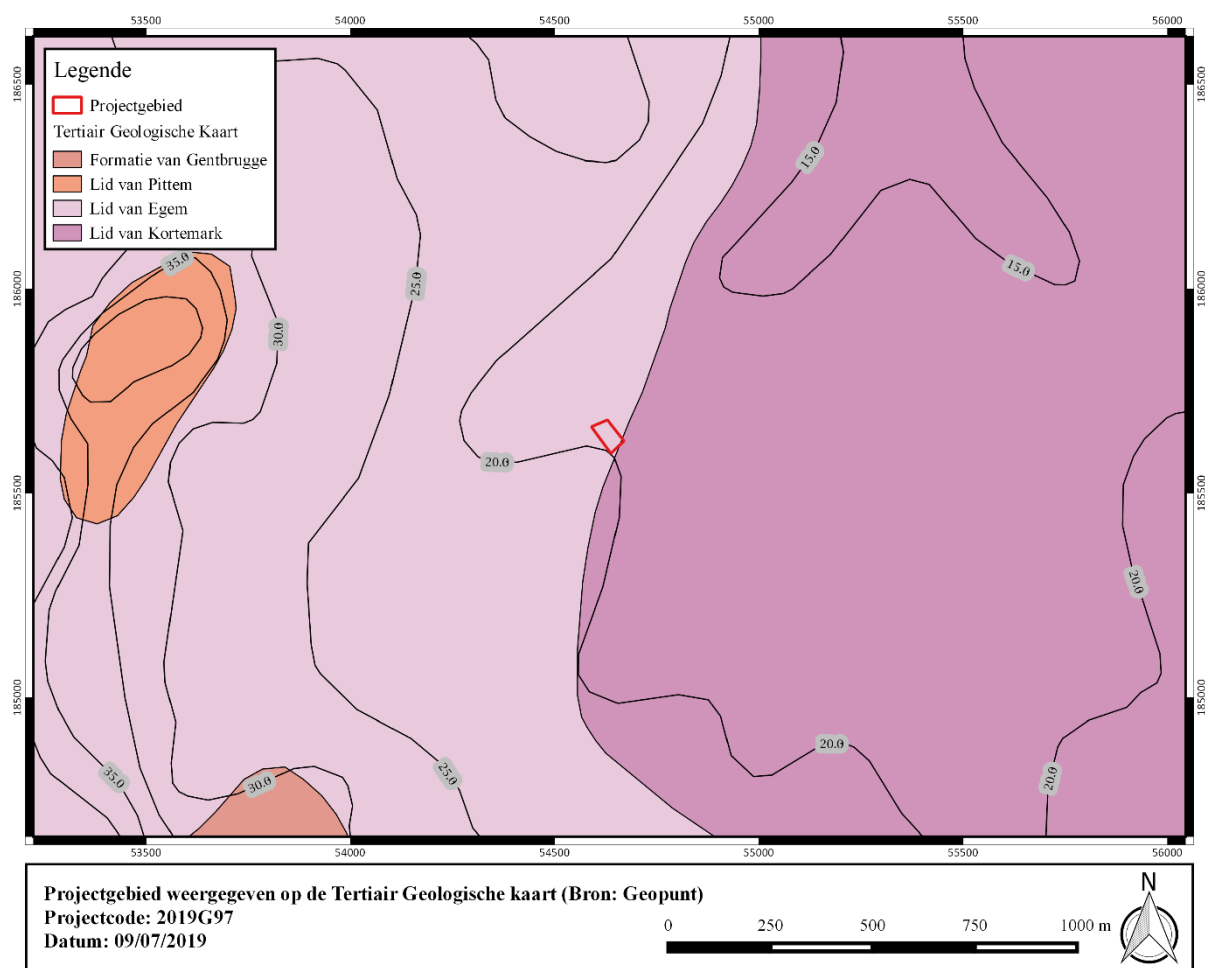
1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in de **Formatie van Tielt**. De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment.

Het oudste lid is het **Lid van Kortemark** en bestaat uit horizontaal gelamineerd fijn zandig grof silt en kleiig-siltig zeer fijn zand. Het is afgezet in de overgangszone tussen de buitenkust en de open shelf.

Het **Lid van Egem** bestaat uit een glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand dat grover wordt naar boven toe. Het is tevens afgezet in ondiepe-mariene omstandigheden.

Op basis van de isohypsenkaart van het Tertiair kunnen we deze afzettingen situeren op een hoogte tussen ongeveer 15 en 20 m TAW. Gezien de maaiveldhoogte ter hoogte van het projectgebied ca. 22,7 m TAW bedraagt op het hoogste punt, worden de Tertiaire sedimenten in de bodem aanwezig verwacht en zullen ze de bodemgesteldheid beïnvloeden.

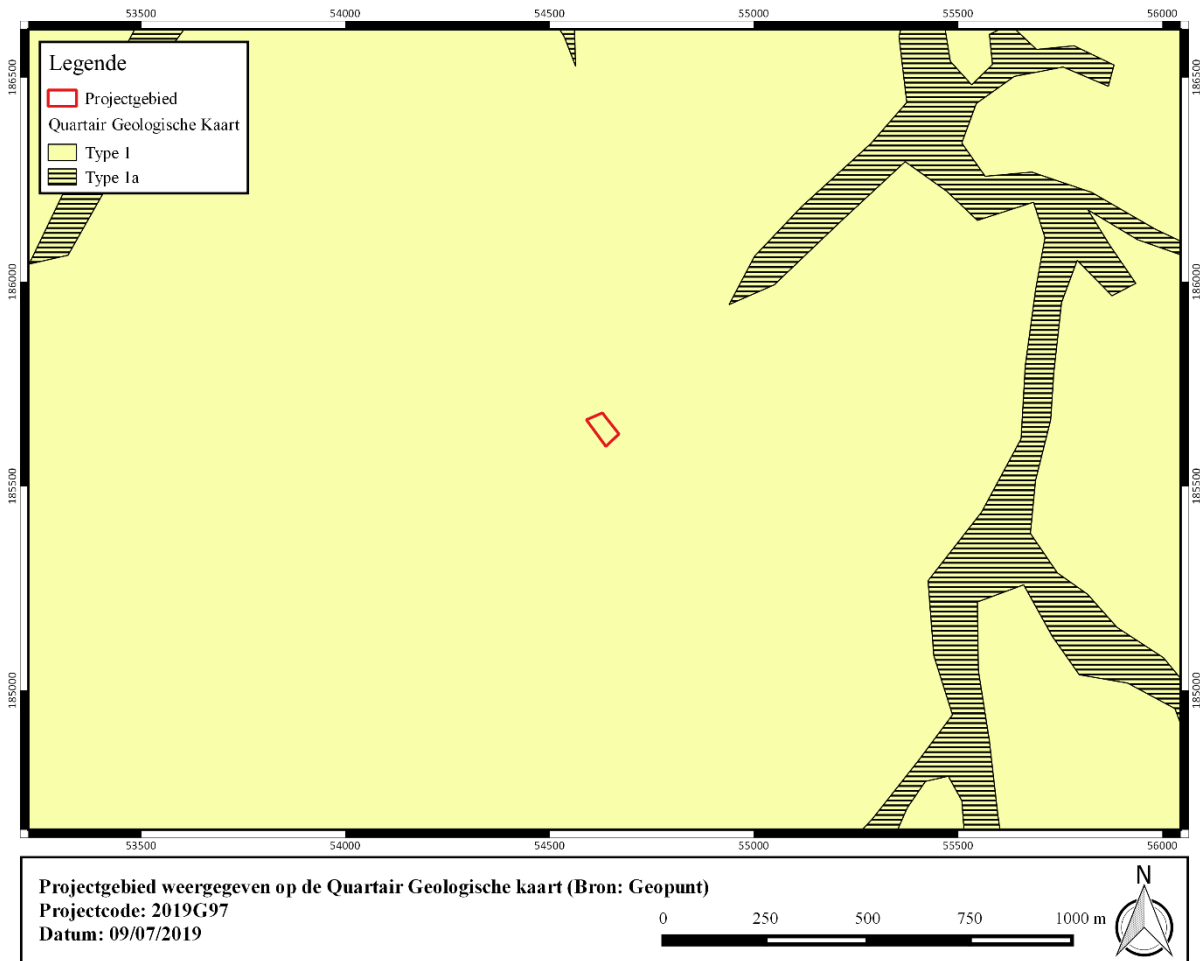

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

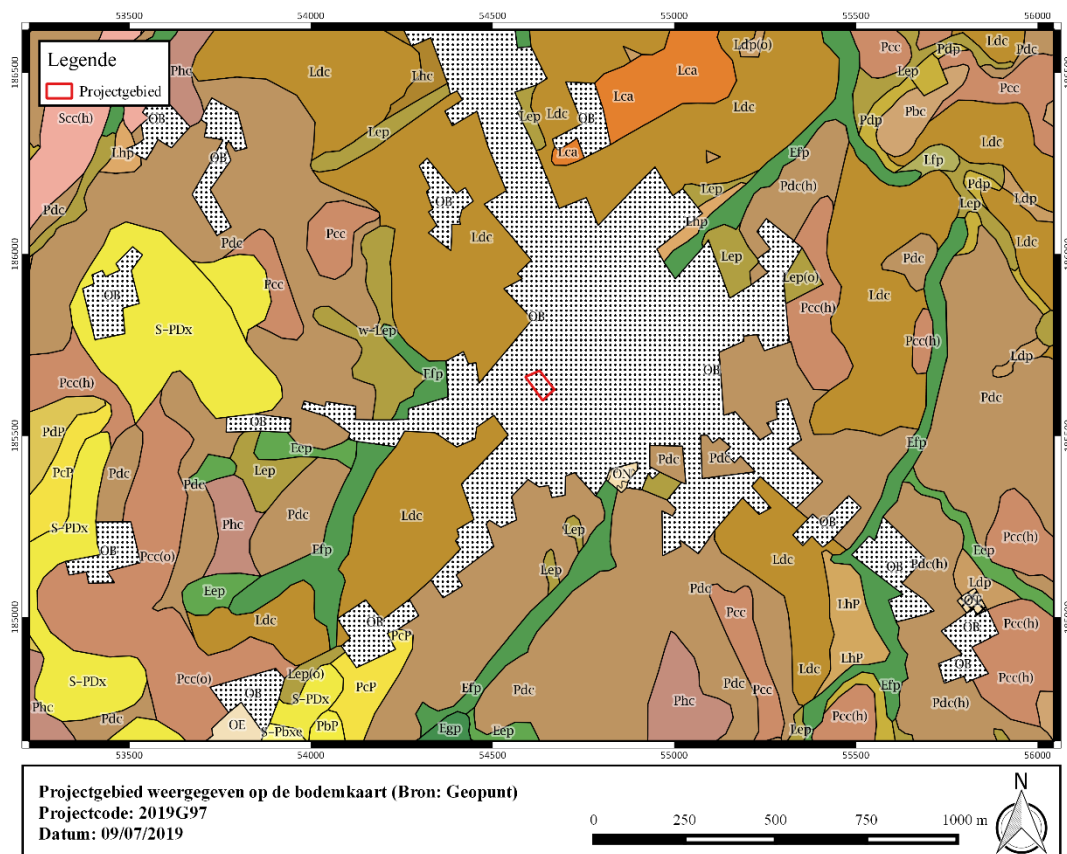
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodenvormingsprozessen

Binnen het projectgebied kan 1 bodemtype geconstateerd worden.

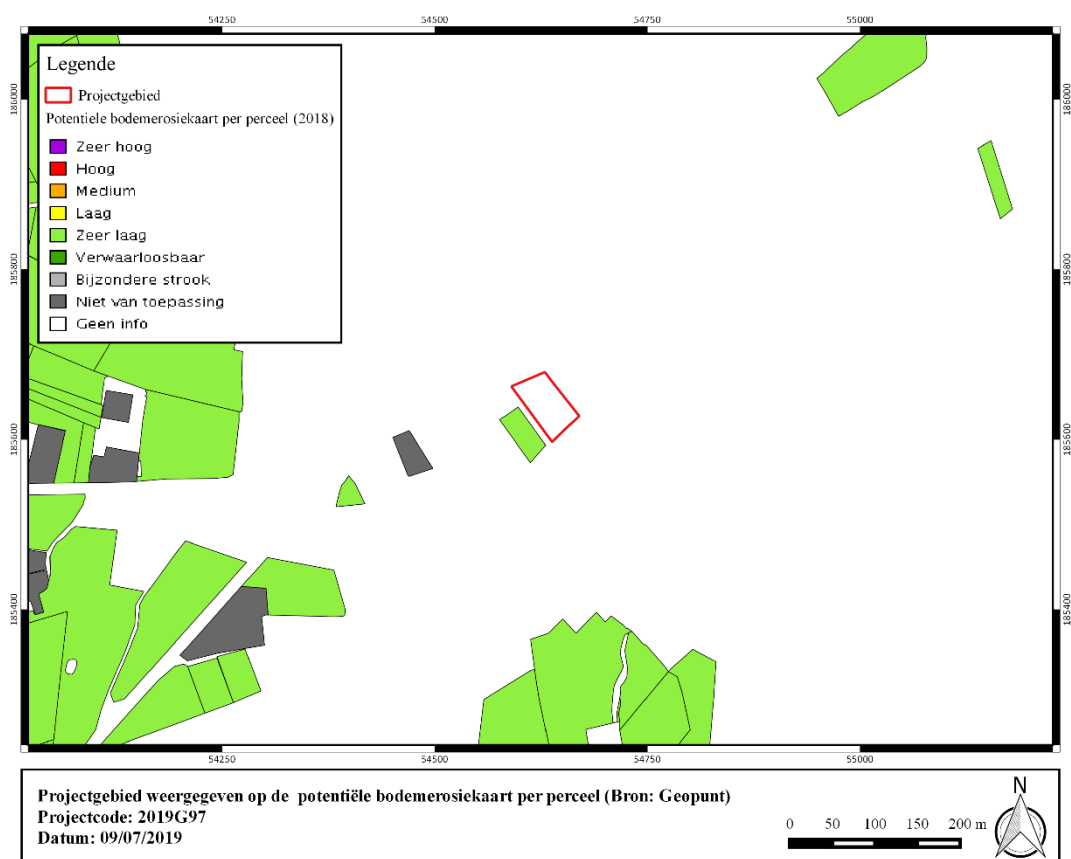
Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

Er is geen informatie gekend over de potentiële bodemerosie binnen de contouren van het plangebied. Vermoedelijk kan dit op basis van de percelen in de omgeving van het projectgebied als zeer laag beschouwd worden.

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (Bron: Geopunt).

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

De naam Staden wordt voor het eerst vermeld in 1115 als Stathen, in 1175 als Staden. De eerste kerk zou gebouwd zijn in de 12de of de 13de eeuw. De heer van Ter Heyde (Westrozebeke) was tevens heer van het Hof van Staden of het Hof ter Loo. In 1280 kwam de heerlijkheid in handen van Jan van Gistel, in het midden van de 14de eeuw van Jan van Moorslede en van het eind van de 14de eeuw tot 1472 van de heren van Lichtervelde. Wanneer de heren van Noyelles in 1472 het Hof van Staden via een huwelijk verwierven, wordt op het nieuwe foncier een kasteel opgericht. De oudste vermelding dateert uit 1546. De heerlijkheid onder Jan de Carnin in 1648 werd later uitgeroepen als Graafschap van Carnin en Staden. In 1566 wordt het kasteel geplunderd wegens de Hervorming. De kerk gaat in de vlammen op.³

Het vooroorlogse dorp vertoont een concentrische aanleg, waarbij de voornaamste straten uitkomen op de kerk. Als doorgangsdorp in de verbindingswegen Brugge-Ieper en Roeselare-Diksmuide is Staden op de landbouw en de handel gericht. Er wordt vooral handel gedreven in boter en konijnen, vlak, suano, suikerbieten en oliekoeken. In de tweede helft van de 19de eeuw zijn er in Staden een zestal windmolens, vijf brouwerijen, twee huidenvetterijen, een blekerij en een weverij.⁴

Gedurende W.O. I behoort Staden tot het door de Duitsers bezette gebied en wordt het doorsneden door de Flandern II-Stellung (cfr. Bunker aan de Soetestraat). De Duitse soldaten kazerneren in huizen en kasteeltjes. Het kasteel wordt in gebruik genomen als hoofkwartier. Na de slag om Passendale (31 juli – 10 november 1917) verschuift de frontlinie naar het oosten richting Staden. Er is een quasi volledige vernietiging van het gebouwenbestand door Engelse offensieven. Slechts 50 van de 1300 gebouwen zijn herstelbaar. Vanaf 1918 is er een geleidelijke terugkeer van de vluchtelingen die in barakken of voorlopige woningen worden ondergebracht. Vanaf 1922 worden de dorpskern met staatssteun opnieuw opgebouwd. In 1943 wordt de kerk grotendeels vernietigd bij een bombardement van de dorpskom. Na WO II is er een omschakeling van de landbouw naar de groenteteelt o.m. serreculturen, met daaraan gekoppeld de opkomst van talrijke diepvriesbedrijven.⁵

³ Inventaris Onroerend Erfgoed 2019: *Staden* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14450>

⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed 2019: *Staden* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14450>

⁵ Inventaris Onroerend Erfgoed 2019: *Staden* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14450>

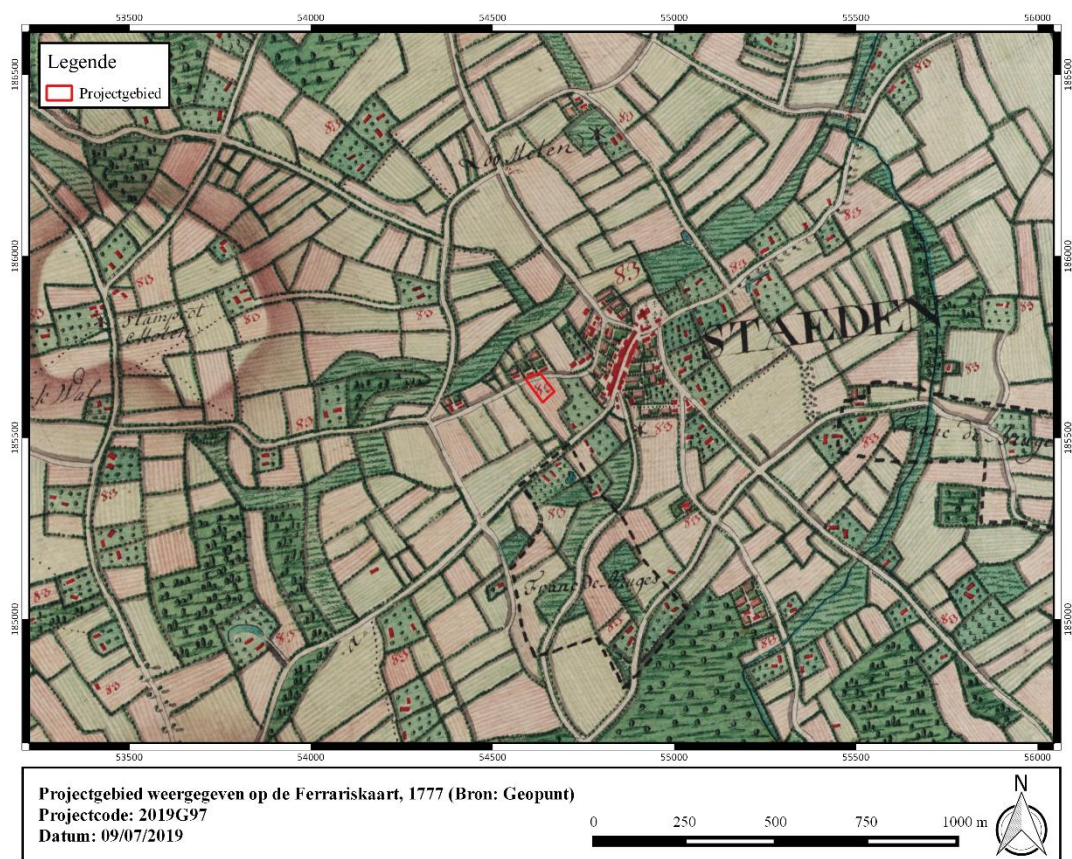
1.4.2.2 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

Ter bestudering van het projectgebied worden hieronder een aantal historische kaarten in beschouwing genomen. Deze kaarten zijn momentopnamen doorheen de geschiedenis en verschaffen ons inzicht in de bebouwingshistoriek van het desbetreffende projectgebied. Het plangebied is op meerdere historische kaarten af te lezen. Hieronder worden de Ferrariskaart (1777), de Atlas der Buurtwegen (1840), de Poppkaart (1842-1879) en de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854) besproken.

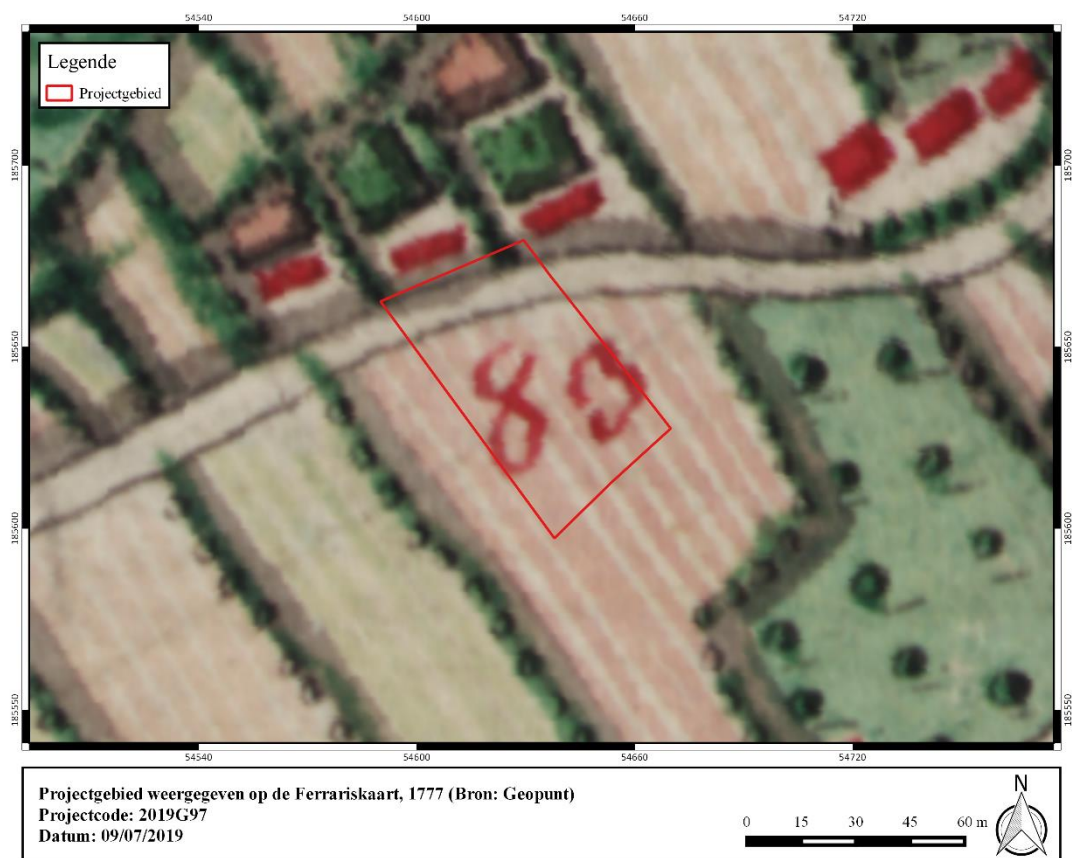
Op de kaart van Ferraris uit 1777 lijkt het plangebied in gebruik te zijn geweest als akkerland. In het noorden van het plangebied is een weg zichtbaar. Deze komt wellicht overeen met de huidige Kapelleriestraat. Vermoedelijk is de georeferentie van deze kaart niet volledig correct verlopen waardoor het plangebied iets meer naar het zuidoosten te situeren is. Op zo'n 320 m ten noordoosten bevindt zich de kerk van Staden. Ca. 250 m ten zuidoosten een molen op 700 m ten noorden de *Loo Molen* en op 1,2 km ten noordwesten de *Stampot Molen*..

Net ten noorden van het projectgebied zijn drie gebouwen met bijhorende moestuintjes waarneembaar. De wijde omgeving kenmerkt zich hoofdzakelijk door akkerland en bossen met verspreide bebouwing. De Zarrenbeek is zichtbaar op 1 km ten oosten van het projectgebied maar kent nog geen uitlopers. Het onderzoeksterrein is tevens afgebeeld op de Atlas der Buurtwegen uit 1840. Het omvat percelen 287 (partim) en 238 (partim). De Kapelleriestraat staat aangeduid als *Chemin n°26*. Doorheen het plangebied loopt een weg die aangeduid wordt als *Sentier n°57*, vandaag gekend als 't Strontwegeltje dat de Kapelleriestraat met de Ieperstraat verbindt. Op deze kaart zijn de uitlopers van de Zarrenbeek zichtbaar. Op de Poppkaart uit 1842-1879 omvat het plangebied percelen 1146 (partim) en 1130 (partim). De weg doorheen het plangebied komt op deze kaart overeen met een perceelgrens. Binnen de contouren van het projectgebied komt geen bebouwing voor. Op de topografische kaart Vandermaelen zijn geen relevante wijzigingen ten opzicht van voorgaande kaarten op te merken.

De loopgravenkaart van september 1918 geeft bebouwing weer in het noordoostelijk deel van het terrein. Binnen de projectgrenzen zijn geen WO I-structuren waar te nemen. In de directe omgeving van het plangebied zijn wel een ruim aantal spoorwegen en barakken zichtbaar.

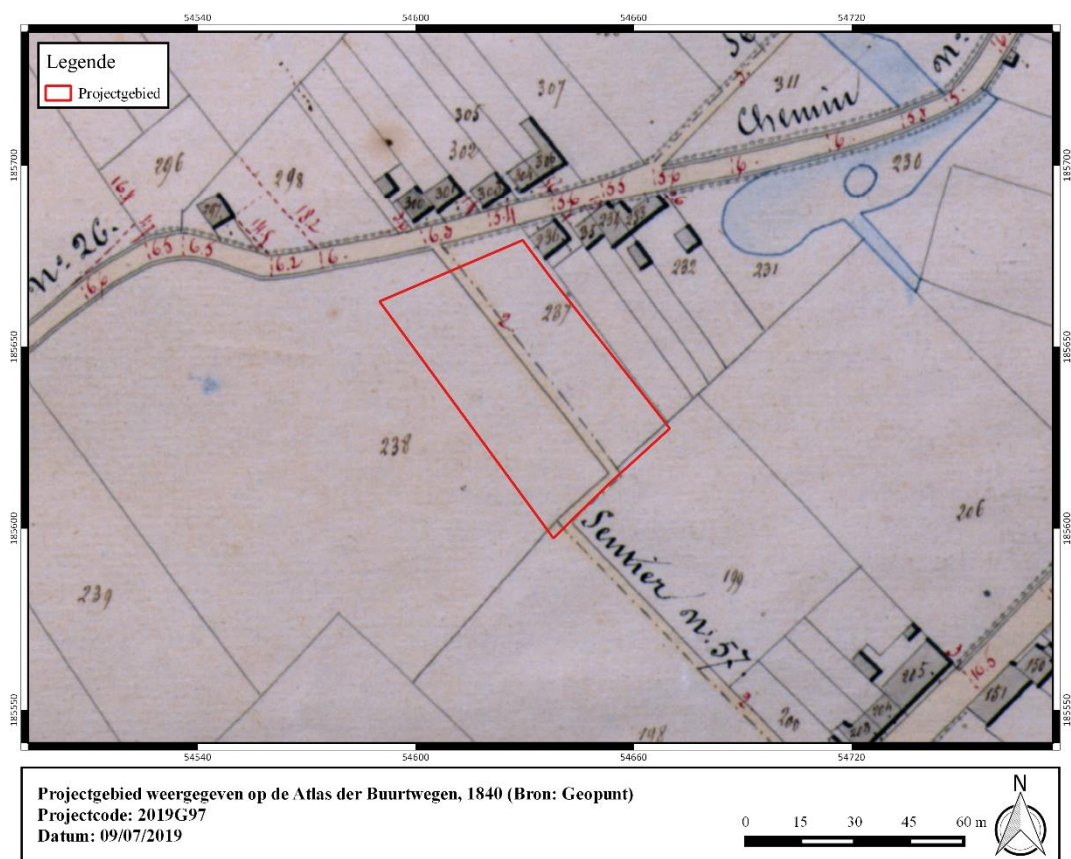

Figuur 15: Projectgebied en omgeving weergegeven op de Ferrariskaart, 1777 (Bron: Geopunt).

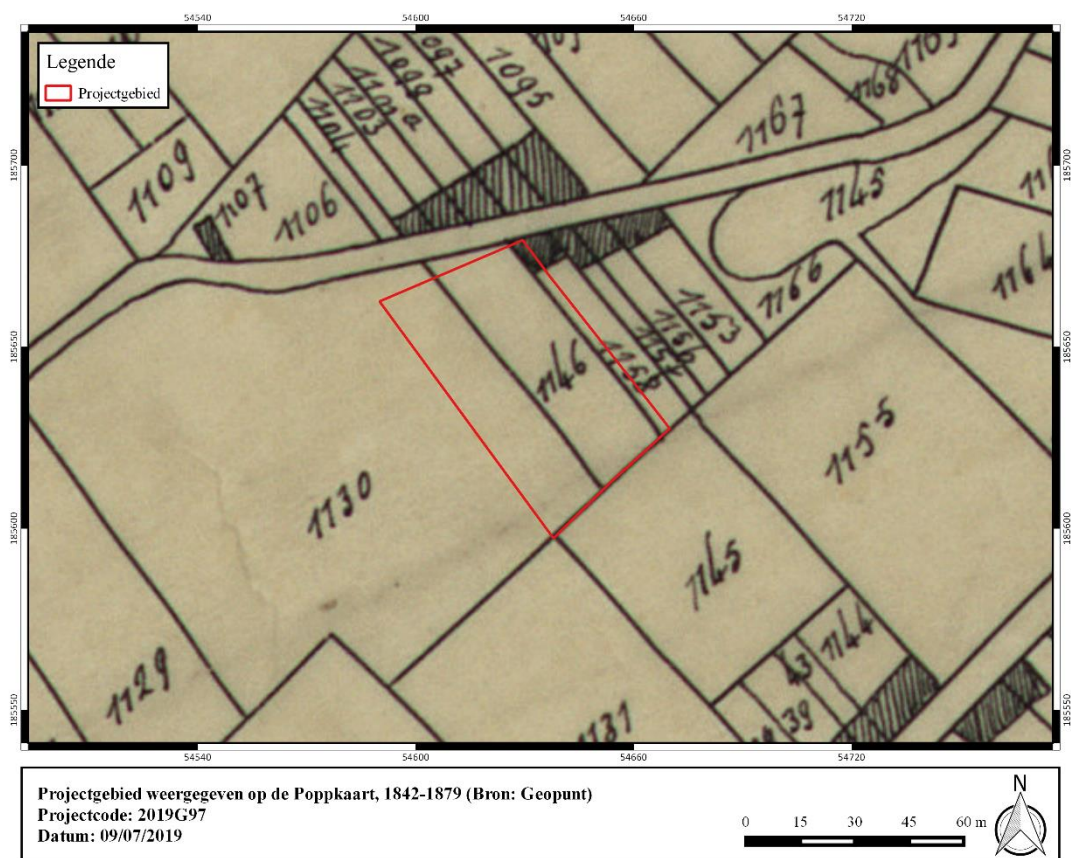

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1777 (Bron: Geopunt).

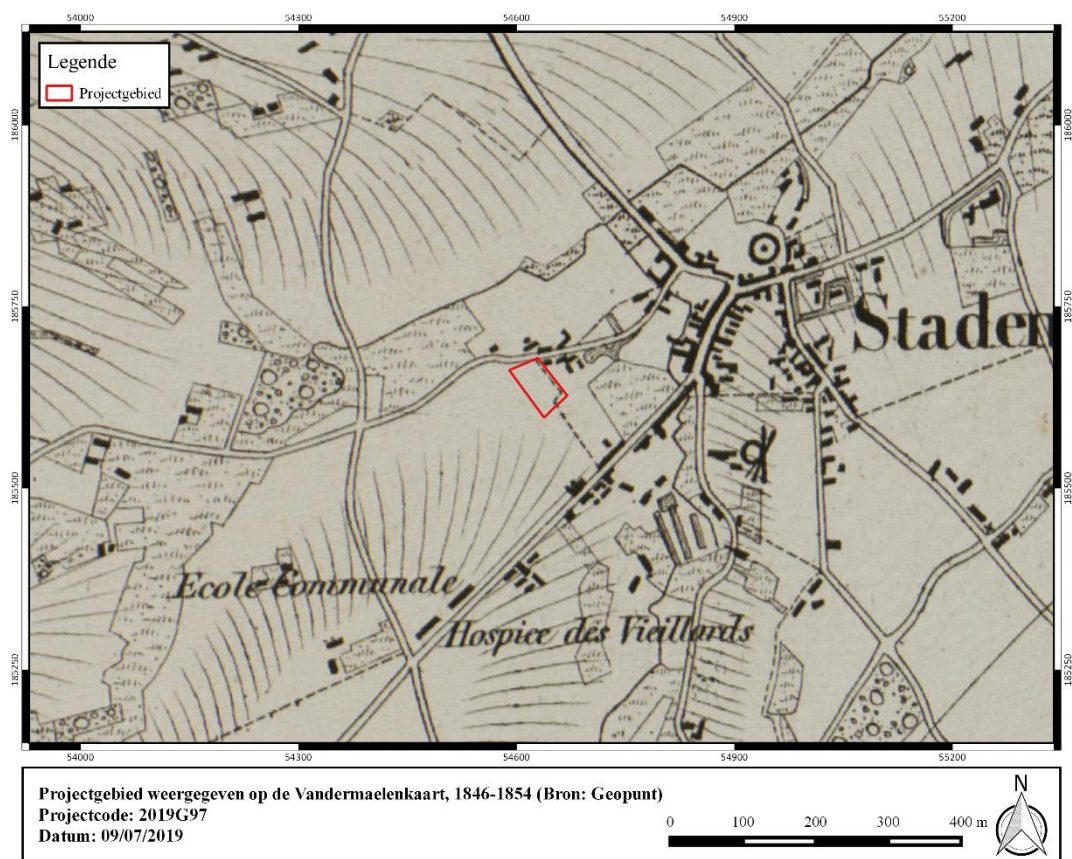

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, 1840 (Bron: Geopunt).

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

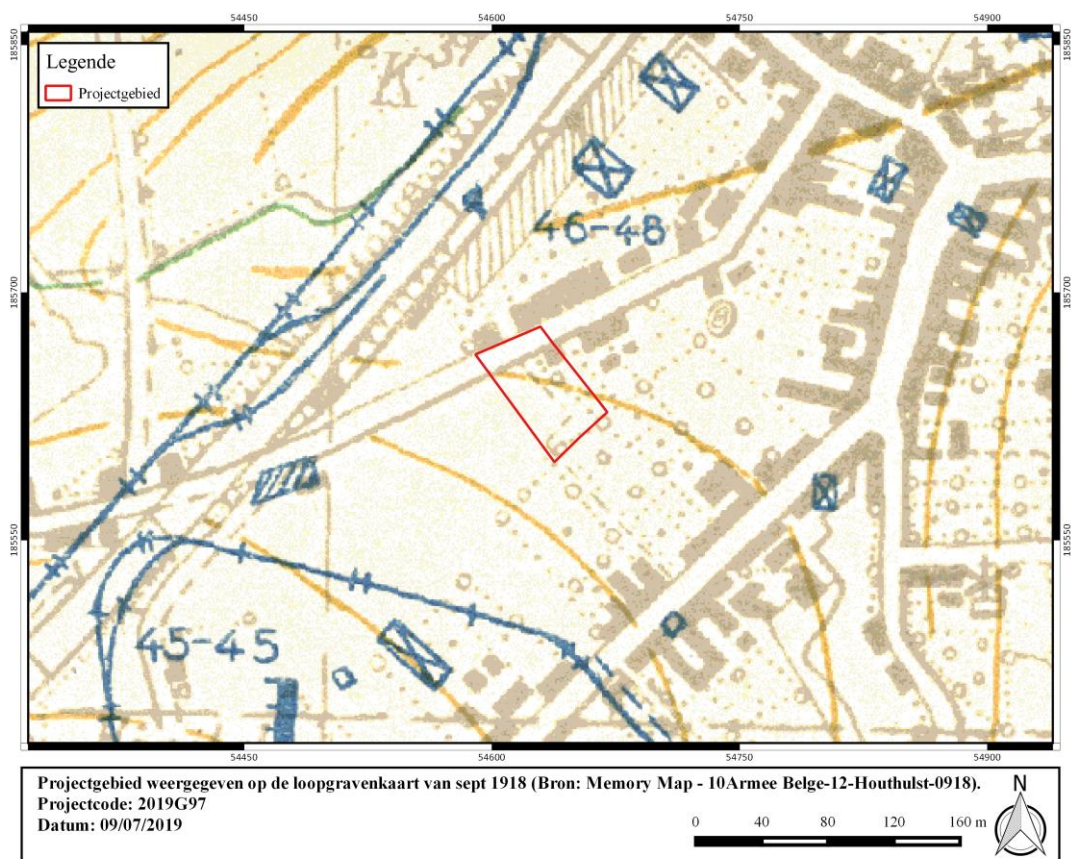

Figuur 19: Projectgebied en omgeviweergegeven op de topografische kaart Vandermaelen, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart Vandermaelen, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

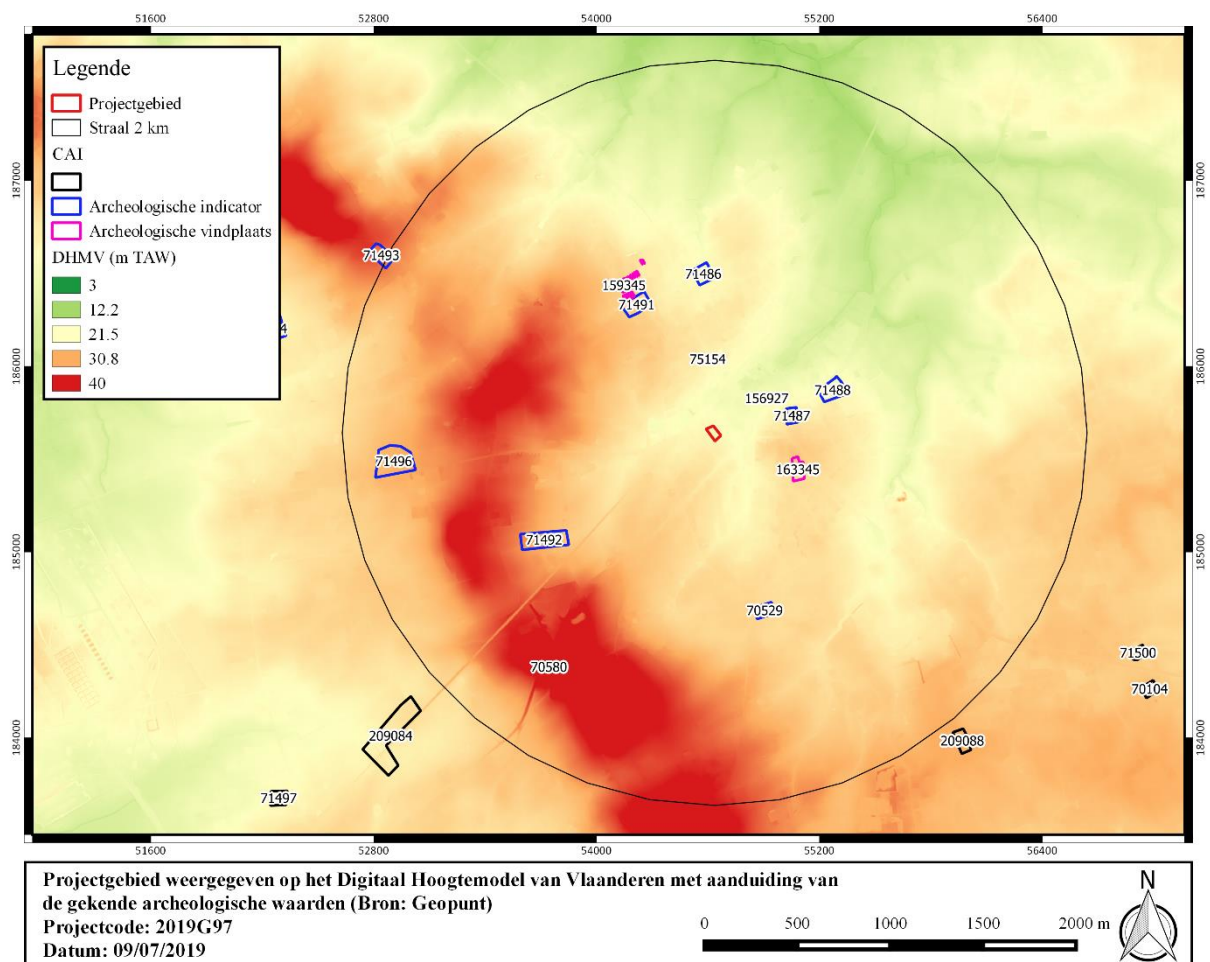

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart van september 1918 (Bron: Memory Map - 10-Armee-Belge-12-Houthulst-0918).

1.4.2.3 Overzicht van de gekende archeologische waarden

De gekende archeologische vindplaatsen in de ruime omgeving zijn eerder schaars. Dit gebrek aan data weerspiegelt naar alle waarschijnlijkheid een gebrek aan onderzoek en niet zozeer de afwezigheid van bewoning in het verleden. Een kilometer ten noordwesten van het huidige onderzoeksgebied, op hoger gelegen terrein, werd in het kader van de ontwikkeling van het bedrijventerrein 'Ter Eke' een proefsleuvenonderzoek en vlakdekkend onderzoek uitgevoerd. Hierbij kwamen resten aan het licht van vermoedelijk een Romeinse weg en sporen van een volmiddeleeuwse site met walgracht (CAI 150893, CAI 150894 & CAI 159345). Relevant voor het onderzoeksgebied is eveneens de toevalsvondst van een gepolijste vuurstenen bijl aan de overzijde van de vallei van de Zarrenbeek, hetgeen wijst op menselijke aanwezigheid in de omgeving vanaf het neolithicum (CAI 75154). Verspreid doorheen het landschap zijn op het kaartbeeld van de CAI eveneens meerdere cartografische indicatoren weergegeven van laatmiddeleeuwse hoeves met walgracht. Hoewel de beschikbare gegevens beperkt zijn kan op basis van de vindplaatsen uitgegaan worden van menselijke aanwezigheid vanaf het neolithicum en bewoning in de Romeinse periode en middeleeuwen.

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de gekende archeologische waarden (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

Opgraving

159345	Opgraving (2011); NK: 15 m Romeinse tijd: greppel die kan geïnterpreteerd worden als afwateringsgreppel van een Romeinse weg (diverticulum). Late middeleeuwen: 2 grachtensystemen, kan in verband gebracht worden met de site met walgracht ten zuiden hiervan. Onbepaald: paalkuilen en kuilen die bij gebrek aan vondstenmateriaal niet gedateerd kunnen worden.
--------	---

Mechanische prospectie

150893	Mechanische prospectie (2010); NK: 15 m Vroeg-Romeinse tijd: 2 parallelle greppels die waarschijnlijk behoren tot een Romeinse landelijke weg en een gracht. Aardewerk wijst op datering tussen 30 v. Chr. en 100 n. Chr. Bron: Deconynck J., Van Heymbeeck E. & Beke F., 2010. Archeologisch proefsleuvenonderzoek Bedrijventerrein Ter Eike in de Nijverheidstraat en Diksmuidestraat te Staden, onuitgegeven rapport.
150894	Mechanische prospectie (2010); NK: 15 m Volle middeleeuwen: paalkuilen, kuilen, greppels, grachten, spieker, waterpoel en een gracht die mogelijk deel uitmaakt van de site met walgracht 'Hogeschuur' (CAI 71491). Bron: Deconynck J., Van Heymbeeck E. & Beke F., 2010. Archeologisch proefsleuvenonderzoek Bedrijventerrein Ter Eike in de Nijverheidstraat en Diksmuidestraat te Staden, onuitgegeven rapport.
163345	Mechanische prospectie (2012); NK: 15 m 20ste eeuw: 22 sporen (grachten, greppels, kuilen). Bron: Beke F., 2012. Archeologisch vooronderzoek Sint- Jansstraat (Staden), Ruben Willaert rapport 17, Sijsele.

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

70529	Cartografische indicator (2003); NK: 150 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
70580	Cartografische indicator (2003); NK: 150 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
71486	Cartografische indicator (2003); NK: 150 m Late middeleeuwen: site met walgracht, historische hoeve 'Hof ter Veyen'.
71487	Cartografische indicator; NK: 150 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
71488	Cartografische indicator; NK: 150 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
71491	Cartografische indicator; NK: 150 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
71492	Cartografische indicator; NK: 150 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
71493	Cartografische indicator; NK: 150 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
71496	Cartografische indicator; NK: 150 m Late middeleeuwen: site met walgracht.

Toevalsvondst

75154	Toevalsvondst; NK: 15 m Steentijd: gepolijste bijl. Bron: Van Oost M., 1984. Staden (W.-Vl.): een gepolijste vuurstenen bijl, Archeologie 1984.1, 20.
-------	---

Onbepaald

156927	Onbepaald (1975); NK: 15 m 18de eeuw: funderingen van 2 koorpartijen, de eerste werd in 1757 op de westkant van de bestaande kerk uitgebouwd en in 1881 gesloopt toen de koren verlengd werden, deze nieuwe koorpartij verdween op haar beurt in 1921. Bron: Devliegher L., 1976. Kerk te Staden, Archeologie 1976.2, 85-86.
--------	--

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

Het projectgebied is doorheen de jaren op enkele luchtfoto's vastgelegd. De orthofotosequentie geeft een beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia.

De eerste beschikbare orthofoto dateert uit 1971. Deze luchtopname geeft verspreide bebouwing weer binnen de projectgrenzen. De bebouwing, bestaande uit 4 afzonderlijke gebouwen. Op de luchtfoto van 2000 is duidelijk een padje, 't Strontwegeltje, in het midden van het plangebied zichtbaar. Dit padje komt overeen met de weg aangeduid op de Atlas der Buurtwegen en de perceelgrens op de Poppkaart. Tussen de afzonderlijke gebouwen is verharding aanwezig. Het zuidoostelijk deel van het terrein is in gebruik als tuinzone.

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

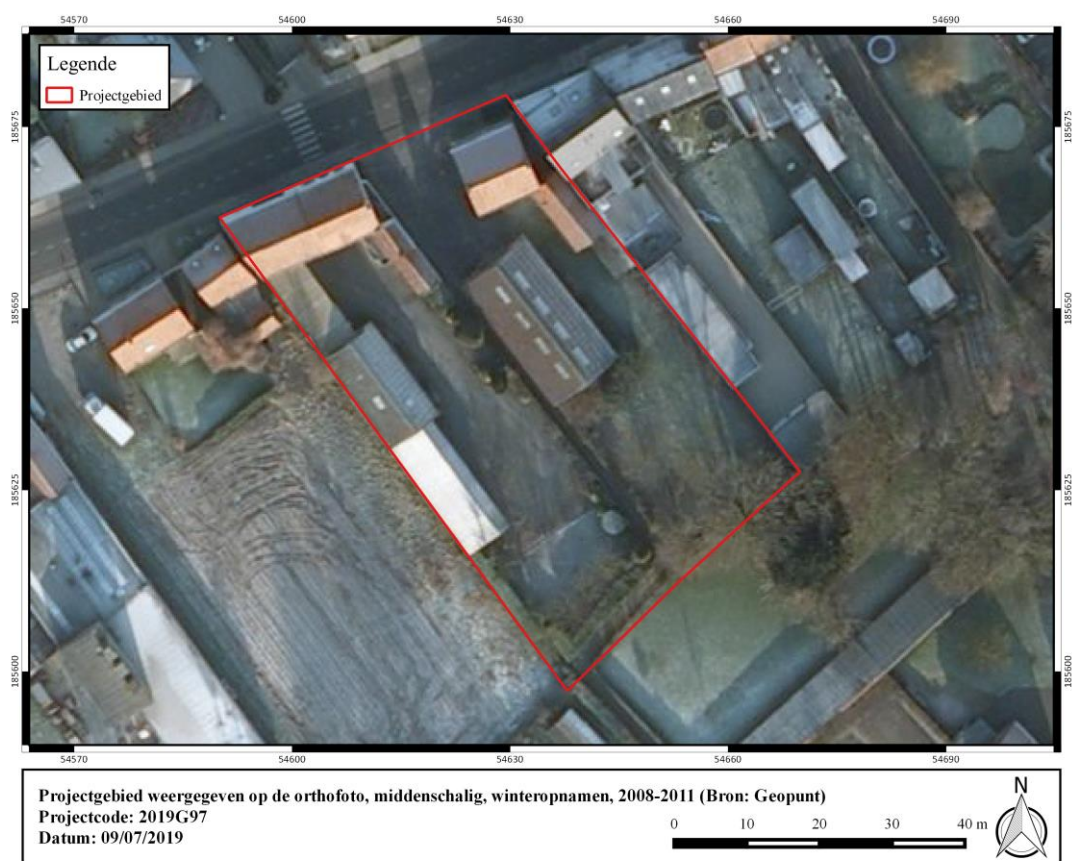

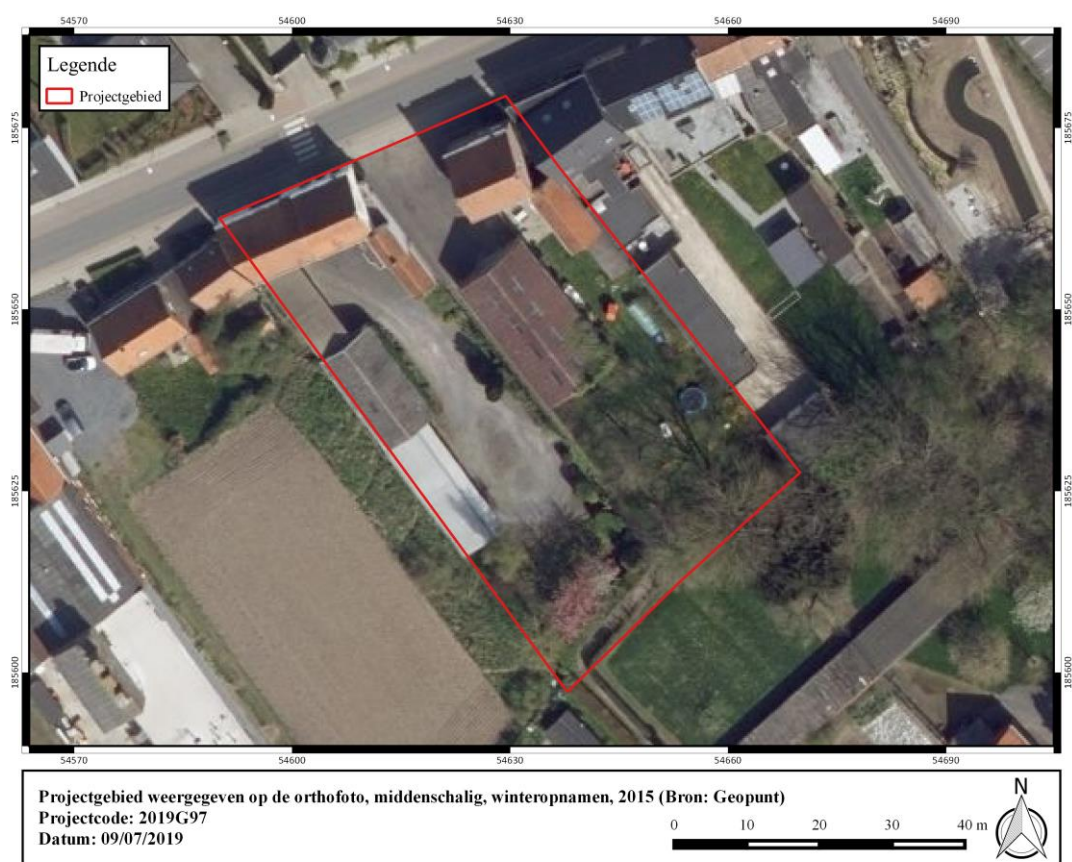
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1999 (Bron: Geopunt).

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt).

Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een nieuwbouwproject aan de Kapelleriestraat 34-36 te Staden. Het volledige onderzoeksgebied is ca. 3114 m² groot en wordt heden ingenomen door twee woningen met bijgebouwen en tuin. Ongeveer de helft van het onderzoeksgebied is bebouwd of verhard. Deze aanwezige structuren en de verharding worden in het kader van de geplande ontwikkeling gesloopt.

Landschappelijk gezien is Staden gelegen in de zandleemstreek. Het onderzoeksgebied is gelegen op de oostelijke flank van de Stadenberg die deel uitmaakt van de heuvelkam van Westrozebeke. Deze flank wordt ingesneden door het complex van de Zarrenbeek en haar zijtakken die op hun beurt deel uitmaken van het stroomgebied van de Spanjaardbeek/Handzamevaart. De Quartairgeologische kaart geeft ter hoogte van het onderzoeksgebied een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen die rusten op de afzettingen van het Tertiair. Vanwege de ligging binnen de verstedelijkte kern van Staden is geen informatie voor handen op de bodemkaart. Op basis van de omliggende polygonen kan uitgegaan worden van een matig natte zandleembodem die lokaal wordt doorsneden door kleine beekafzettingen. Het leidt geen twijfel dat deze locatie, op hoger gelegen terrein dat wordt doorsneden door een vertakt beekstelsel, een aantrekkingskracht moet gehad hebben op gemeenschappen jager-verzamelaars vanaf het Holoceen.

De cartografische bronnen geven aan dat het onderzoeksgebied zich enkele honderden meters ten westen van de historische kern van Staden situeert. Op de Ferrariskaart is het verloop van de huidige Kapelleriestraat reeds te herkennen en is het onderzoeksgebied gekarteerd als akkerland. Ter hoogte van het terrein wordt geen bebouwing afgebeeld. De 19^e-eeuwse bronnen geven geen wijzigingen inzake het landgebruik. Wel wordt een buurtweg weergegeven met een noordwest-zuidoost oriëntatie. De concentratie bebouwing aan de overzijde van de weg is in omvang toegenomen. Tijdens WO I komt Staden achter het front te liggen, in het Duitse achterland. In juli 1917 worden de inwoners van Staden geëvacueerd naar aanleiding van de Derde Slag om Ieper en het opschuiven van het front in oostelijke richting. Staden wordt tijdens de oorlog grotendeels vernield. Op de loopgravenkaart van september 1918 zijn geen WO I-structuren weergegeven. De aanwezigheid van barakken en spoorweginfrastructuur in de directe omgeving van het plangebied wijzen wel op het belang van Staden als logistiek knooppunt. Het oudste luchtbeeld geeft reeds de huidige situatie grotendeels weer. De impact van de huidige bebouwing en verharding op het bodemarchief is ongekend.

De gekende archeologische vindplaatsen in de ruime omgeving zijn eerder schaars. Dit gebrek aan data weerspiegelt naar alle waarschijnlijkheid een gebrek aan onderzoek en niet zozeer de afwezigheid van bewoning in het verleden. Een kilometer ten noordwesten van het huidige onderzoeksgebied, op hoger gelegen terrein, werd in het kader van de ontwikkeling van het bedrijventerrein 'Ter Eke' een proefsleuvenonderzoek en vlakdekkend onderzoek uitgevoerd. Hierbij kwamen resten aan het licht van vermoedelijk een Romeinse weg en sporen van een volmiddeleeuwse site met walgracht (CAI 150893, CAI 150894 & CAI 159345). Relevant voor het onderzoeksgebied is eveneens de toevalsvondst van een gepolijste vuursteen bijl aan de overzijde van de vallei van de Zarrenbeek, hetgeen wijst op menselijke aanwezigheid in de omgeving vanaf het neolithicum (CAI 75154). Verspreid doorheen het landschap zijn op het kaartbeeld van de CAI eveneens meerdere cartografische indicatoren weergegeven van laatmiddeleeuwse hoeves met walgracht. Hoewel de beschikbare gegevens beperkt zijn kan op basis van de vindplaatsen uitgegaan worden van menselijke aanwezigheid vanaf het neolithicum en bewoning in de Romeinse periode en middeleeuwen.

Op basis van de beschikbare gegevens dient ter hoogte van het onderzoeksgebied uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. Verder onderzoek is noodzakelijk om eventueel aanwezig erfgoed in kaart te brengen en de impact van de geplande werken hierop te bepalen. De verwachting bestaat uit zowel vondsten- als sporenarcheologie. In de eerste plaats dient een landschappelijk bodemonderzoek de bodemopbouw en verstoringsgraad in kaart te brengen. Mogelijk is het bodemarchief in die mate verstoord door de aanwezige bebouwing en verharding dat verder onderzoek er niet langer zinvol kan zijn. Blijkt daarentegen dat bodemhorizonten die indicatief kunnen zijn voor gunstige bewaringsomstandigheden m.b.t. artefactensites aanwezig zijn dienen deze bemonsterd te worden in een verkennend grid. In het geval van een positieve verkenning wordt dit onderzoek in functie van artefacten aangevuld met een waarderend booronderzoek of proefputten. Met betrekking tot de verwachting inzake sporenarcheologie is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode.

2 Bibliografie

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2019: *Belgische Militaire Begraafplaats* [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/79445> (geraadpleegd op 12 juli 2019).

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2019: *Staden* [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14450> (geraadpleegd op 12 juli 2019).

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Memory Maps

VAN RANST E. & SYS C., 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen*. Universiteit Gent.

